

Шта помаже, а шта одмаже?

Криза куца на врата породице Јовановић?	
Искази деце	Неделотворне (типичне) реакције родитеља
<p>1. Марко: „Ова школа ме смара. На главу сте ми се попели – учи, учи, само учи. Ничему не служи то што учимо. Данас ти знање није важно. Важна је веза. А и факултет ми не треба. Данас се неко и нешто не постаје са факултетом. Постоји много других начина да постанеш фаца.”</p>	<p><u>Први родитељ:</u> <i>Марко, не разговарај тако са родитељима. Иди у собу и учи.</i></p> <p><u>Други родитељ:</u> <i>Зажалићеш Марко ако ти урадиш, данас си без факултета нико и ништа.</i></p>
<p>Делотворна реакција родитеља</p>	<p><i>Марко, чини ми се као да си уморан од свега!? Знам да школа каикад уме да буде госадна. И то са „фацама” данас пошитоно збуњује!</i></p>
<p>2. Мила: „Шта то мени фали? Јована се више не дружи са мном. Мислим да ме не подноси. Кад ме види, окреће главу. Само се са оном Ларом игра. Сад са мном сигурно нико неће да се дружи. Ја сам глупа што сам се са њом дружила. Мрзим их обе.”</p>	<p><u>Први родитељ:</u> <i>Мила, не треба тако да мислиш о себи.</i></p> <p><u>Други родитељ:</u> <i>Мила, имам решење: позови обе другарице суфра код тебе, сиремам крофне.</i></p> <p><u>Трећи родитељ:</u> <i>Мила, ти си дивна, ништа ти не фали, твоје другарице нису у праву.</i></p> <p><u>Четврти родитељ:</u> <i>Мила, ти си љубоморна на Јовану.</i></p>

<p>Делотворна реакција родитеља</p>	<p>Изгледа као да те ша ситуација распушила. Разумем, и ја сам једном прошла кроз то.</p>
<p>3. Сара: „Зашто ја морам да перем судове а Мамин син не. Зато што сам ја женско? То није фер. Нећу само ја да радим а њега да штитите. Нико не мисли на мене.”</p>	<p>Први родитељ: Сара, ако геше ради у дејинству, биће радно и одговорно кад порасте. Осим тога, мајци треба помоћ у кући.</p> <p>Други родитељ: Скраши језик, наравно да ћеш у кухињи ти да помажеш мајци, он ће да помаже мени.</p>
<p>Делотворна реакција родитеља</p>	<p>Видим да си разочарана и чини ми се да мислиш да смо ми неправедни према теби, да њослове делимо на „женске и мушке”.</p>
<p>4. Јован (3 године) жели друштво својих родитеља, али они су закупљени својим пријатељима које дуго нису видели. Улази у собу са фломастером у руци и виче: „Ви сте луди!” Родитељи излазе и затичу ишаран зид тек окречене собе.</p>	<p>Први родитељ: Јоване, ти си неваљао, обрукао си нас.</p> <p>Други родитељ: Јоване, њонашаш се као дивљак!</p> <p>Трећи родитељ: Јово, узми мој мобилни шелефон и иди у собу.</p>
<p>Делотворна реакција родитеља</p>	<p>Јоване, ти си баш узнемирен, као да си многа љути на нас?</p>

За анализу кризних ситуација ово четворо деце користиће нам до сада научене лекције. У свим наведеним примерима имамо децу која су преплављена осећањима изазваним неком ситуацијом, што је покренуло одређене мисли и проблем који дете очигледно не може да реши.

Прва лекција коју смо научили до сада састоји се у томе да препознамо осећање, именујемо га и прихватимо. Осећање не можемо да негирамо.

Која све *осећања* могу родитељи да, на основу изјава ове деце, препознају:

- ❶ **Марко** – безнадежност, малодушност, разочарање, збуњеност, љутња, ниско самопоштовање, бесперспективност, неспособност...
- ❷ **Мила** – туга, разочарање, љубомора, понижење, љутња, неспособност...
- ❸ **Сара** – љутња, неравноправност, понижење, недостојанство...
- ❹ **Јован** – усамљеност, напуштеност, омаловажавање, страх, безначајност...

Друга лекција: научили смо да осећања утичу на мисли а мисли на активности, на делање!

Шта би деца могла да **мисле** о себи и другима? До каквих **делања** ће их мисли одвести?

- ❶ **Марко**: „Ништа нећу постићи, они који немају школу боље пролазе. Нисам способан да завршим школу, не могу никад да положим математику. Шта ћу са школом и ако је завршим? Посао добијају они који имају везу. Моји родитељи ме не разумеју. Морам нешто да урадим, они само мисле да им син заврши факултет. Разочарао сам их. Ја им нисам важан!

*Најусишићу факултешћ.
Одох у иносјрансјво.*

- 2 Мила:** „Сигурно јој се свиђа Лара јер је она нова и лепше јој је с њом, ја нисам тако забавна. Шта то она има што ја немам? Више ме нико неће хтети у друштву, ја нисам ни лепа као Лара. Што је морала да дође у нашу школу? Родитељи ме не разумеју, мисле исто што и моје другарице, мисле да они треба да ми решавају проблеме. Ја сам неспособна, зато ме одбацују другарице. Мене нико не воли...”

Суштра ћу се офарбаши у њлаво као Лара!

HE!

- 3 Сара:** „Они мени дају посао у кухињи зато што сам женско. Ако мами треба помоћ, што и њих двојица не помажу? Они не воле женску децу. Нећу ни ја да радим! Не поштују ме, неправедни су, чак се и моја мајка не буну. Волеће ме ако будем прихватила поделу послова према половима, они мисле да су женски послови и жене мање вредни, то није фер...”

Од суштра нећу да радим ниједан „женски њосао”, нећу да живим њо њиховом сценарију!

HE!

- 4 Јован:** „Досадно ми је. Њима је важнија другарица. Уопште ме не примећују. Могу и да ме оставе. Ово је испало страшно, нисам добар, ово што сам урадио их је много наљутило, а што је то тако лоше? Јаој, сад ми неће опростити, важнији су им пријатељи од мене, и ја сам љут. Шта ће бити са мном...?”

Пишаћу бабу да ли моћу да живим код ње.

HE!

Трећа лекција нас усмерава на то да родитељи и деца могу да имају различита осећања. Ако се свако руководи својим осећањима, неминован је сукоб и неразумевање. У том контексту настају и реакције родитеља. Не реагују исто сви родитељи. Навели смо неколико, читаоцима остављамо да се суоче са својим реакцијама у сличним ситуацијама.

У типичним реакцијама родитеља порука коју је дете добило је негативна, дете је прихвата као критику себе самог, оно разуме да је усмерена против њега и узвраћа на то што је разумело, што га је повредило и што неминовно доводи до сукоба. Прекида комуникацију.

Шта су све пропустили родитељи у типичним реакцијама? Да ли су добро дешифровали поруке своје деце. Које своје страхове су одмах просули у лице деци. Није ли то и страх деце с којим су она стала пред њих? *Марко брине о својој будућности, Мила се бори са самопоуздањем, Сара има проблем са равноправношћу ђолова, мали Јова је уилашен да губи родитељску љубав.* Све док ваше дете долази код вас са „лошим” вестима, у налету тешких осећања, добро је јер има поверење у вас, жели од вас помоћ и прихватање, постоји однос из кога се види да сте ви особа са ауторитетом, и како год да је дете то изговорило, постоји нада, то је онај прави тренутак да му покажете да изађе на дугачак пут одрастања.

Питања која следе имају циљ да комуникацију са децом упоредимо са комуникацијом са одраслима:

- ❶ Да ли бисте исто реаговали, изговарали исте речи, имали исти тон и гестикулације у комуникацији са одраслима, на пример с пријатељем који жели да подели проблем са вама?
- ❷ Каква осећања и реакцију би сте ви имали кад би ваш пријатељ са вама разговарао као што разговарају родитељи ово четворо деце у типичним ситуацијама?

Чињеница је да сви ми имамо више обзира и поштовања када разговарамо са одраслима. Шта је то што нас у комуникацији са децом у односу на комуникацију са одраслима ограничава да користимо сличан приступ? Зашто дете мање уважавамо и немамо поверење у њега, те му намећемо решења, мешамо се, док у односу са одраслима

пазимо да сувише не уђемо у њихов проблем и преузмемо на себе да им нудимо решења?

Неки од одраслих нам могу вратити истим речима или делима, јер то могу, те ћемо то имати на уму. Ух! Да ли ми тако с децом разговарамо зато што су деца па немају моћ, или што смо јачи, можда, што смо их родили? Али и деца ће једном бити одрасли, шта онда?

Дешифровање реакција родитеља

У наставку ћемо напред наведене **типичне** реакције родитеља (које свако од нас може пронаћи код себе) анализирати из угла детета, односно порука које добија, користећи метод шифровања. Томас Гордон⁽¹⁴⁾ их је разврстао у 12 група и нама олакшао да их препознамо на примерима из наше праксе.

1. Наредбе, усмеравања, командовања – детету се говори шта да чини, даје му се наређење, на пример: *Марко, не разговарај шако са родитељима. Иди у собу и учи.*
2. Упозоравање, убеђивање, застрашивање – детету се указује на последице онога што чини, на пример: *Зажалићеш, Марко ако ти урадиш, данас си без факултета нико и ништа.*
3. Моралисање, проповедање – детету се говори шта треба или мора да учини, на пример: *Мила, не треба шако да мислиш о себи.*
4. Саветовање, нуђење решења или предлога – детету се говори како да реши проблем, даје му се савет, предлог, нуде му се решења, на пример: *Мила, имам решење: позови обе дружарице суфра код тебе, спремам колаче.*
5. Придикованање, подучавање, нуђење логичких аргумената – родитељ покушава да на дете утиче чињеницама, контрааргументима, логиком, информацијом, сопственим мишљењем, на пример: *Сара, ако дете ради у дејствију, биће радно и одговорно кад порасте. Осим тога, мајци треба помоћ у кући.*

(14) Томас Гордон, *Умеће родитељства: како подизати одговорну децу*, Креативни центар, Београд, 1998.